

3. ГЕОГРАФІЯ

УДК 911.3.30: 322.122 (477.52)

DOI <https://doi.org/10.32782/naturalspu/2024.1.12>

СІЛЬСЬКІ ТЕРИТОРІЇ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ: ПІДХОДИ ДО ІДЕНТИФІКАЦІЇ, ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ, ТИПІЗАЦІЯ

Барановський Микола Олександрович,

доктор географічних наук, професор,
професор кафедри загальної та регіональної географії
Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка
ORCID ID: 0000-0002-0771-1126
Scopus Author ID: 57224930644
Web of Science Researcher ID: GQY-8261-2022

Барановська Ольга Віталіївна,

кандидат географічних наук, доцент,
доцент кафедри географії, туризму та спорту
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
ORCID ID: 0000-0001-5758-3129

Ідентифікація сільських територій у межах України досі є предметом складних дискусій. Неоднозначність результатів зумовлена відсутністю унормованих критеріїв виокремлення сільських територій і різними підходами до трактування їхньої сутності. За таких умов найбільш ефективним інструментом ідентифікації сільських територій є використання кращих світових практик. У статті вперше на основі європейських підходів і нових критеріїв визначення типів населених пунктів ідентифіковано сільські території Сумської області на рівні громад і здійснено їх картографування. Встановлено, що переважно сільськими за функціональним типом є 37 територіальних громад (72,5%), у яких мешкає майже 75% сільського населення регіону. Показано, що до цього типу територій доцільно також віднести сільські поселення міських і перехідних громад. На основі кластерного аналізу визначено п'ять типів сільських територій із відмінними демографічними, розселенськими й економічними параметрами. Ядро класичних сільських територій Сумської області формують 24 громади, які мають низьку заселеність, потерпають від знелюднення поселенської мережі та міграційного відтоку населення. Повномасштабна агресія Росії стала тригером змін у розвитку не лише прикордонних, а й «тилових» сільських громад регіону. Область потребує розроблення сучасної моделі її просторового розвитку, яка має враховувати ймовірні зміни в системах розселення, поселенській мережі та логістиці. Описані у статті відмінності у профілях сільських територій можуть стати ключем до розроблення й реалізації завдань такої моделі. Визначені в дослідженні типи сільських територій дозволять диференційовано підійти до формування системи заходів регіональної політики, до визначення дієвих інструментів відновлення й розвитку громад Сумської області в повоєнний період.

Ключові слова: територіальні громади, сільські території, кластерний аналіз, адміністративний устрій, Сумська область.

Baranovskyi Mykola, Baranovska Olga. Rural areas of Sumy region: approaches to identification, features of development, typification

The identification of rural areas within Ukraine is still the subject of complex debate. The ambiguity of results is caused by the absence of standardized criteria to identify rural areas and by different approaches to interpreting their essence. Under such conditions, the most effective tool for identifying rural areas is the use of the best global practices. In this article, for the first time, the rural areas of Sumy region are identified at the community level and mapped based on European approaches and new criteria for determining the types of settlements. It has been established that 37 territorial communities (72,5%) are predominantly rural in terms of their functional type, with almost 75% of the region's rural population living there. The article shows that this type of areas should also include rural settlements of urban and transitional communities. Based on cluster analysis, five types of rural areas with distinct demographic, settlement, and economic parameters have been identified. The core of the classic rural areas of Sumy region is formed by 24 communities that have a low population density, suffer from the depopulation of the settlement network and the migration outflow. Russia's full-scale aggression has triggered changes in the development of not only the borderline but also the "rear" rural communities of the region. The region needs to create a modern model of its spatial development, which should take into account probable changes in settlement systems, settlement network and logistics. The differences in the profiles of rural areas described in the article can become the key to the development and implementation of the tasks of such a model. The types of rural areas identified in the study will allow a differentiated approach to the formation of a system of regional policy measures, to the determination of effective tools for the recovery and development of communities in Sumy region in the post-war period.

Key words: territorial communities, rural areas, cluster analysis, administrative system, Sumy region.

Вступ. Питання ідентифікації сільських територій має давній бекграунд. Попри те, що поняття «сільські території» активно використовується в нормотворчій практиці України, досі немає його офіційного визначення та критеріїв ідентифікації [1]. Немає одностайності щодо його трактування і в науковій спільноті [2–6]. Дискусійним лишається навіть питання про те, а що ж брати за основу ідентифікації сільських територій – кількість сільських поселень, сільського населення чи територію, на яких вони перебувають. Брак офіційних критеріїв визначення сільських територій в Україні стимулює науковців до використання підходів і методів їх ідентифікації, розроблених переважно в європейських країнах і країнах – членах Організації економічного співробітництва та розвитку (далі – ОЕСР) [7–9]. Ці підходи мають як переваги, так і слабкі місця. Вони не досить ураховують особливості розміщення населення, а також економічну активність окремих територій [10]. Водночас вони мають логічне обґрунтування та перелік конкретних показників. Головними індикаторами виокремлення сільських територій для адміністративних одиниць рівня LAU 2 і NUTS 3 в методиках країн ОЕСР є щільність (менш як 150 осіб/км²) і частка сільського/міського населення. Додатковими критеріями є наявність великих міських центрів (200–500 тис. осіб), а також транспортна доступність міст людністю понад 50 тис. осіб. Два останні критерії використовуються переважно для уточнення типів територій.

Перші спроби ідентифікації сільських територій України за критеріями країн ОЕСР були здійснені науковцями Інституту регіональних досліджень НАН України [11]. Ідентифікація та типізація сільських територій проводились на рівні колишніх адміністративних районів. Загалом до переважно сільських були віднесені 416 адміністративних районів, загальна площа яких становила майже 85% території України [11, с. 45]. У Сумській області до переважно сільських було віднесено 12 районів (68,3% площі та 29,2% населення). Зазначене дослідження стало важливим кроком на шляху імплементації європейської практики ідентифікації сільських територій, однак рівень адміністративних районів є завеликим для об'єктивного аналізу.

Нині Україна має новий адміністративно-територіальний устрій, базовими одиницями якого є територіальні громади. Закономірно постало питання про виокремлення сільських територій на цьому рівні, який орієнтовно відповідає рівню LAU 2 країн Європейського Союзу (далі – ЄС). Відповідно до положень адміністративної децентралізації тип територіальних громад – міська, селищна чи сільська, визначався за статусом їхнього центра. Однак помилково вважати сільськими територіями лише сільські громади, адже у складі міських і селищних громад перебуває значна кількість сільських поселень. За оцінками І. Прокопи, переважно сільськими за критеріями країн ЄС є 1 062 територіальні громади України (74% від їх загальної кількості), зокрема й 437 міських і селищних громад за статусом їхнього центра [12, с. 131].

У липні 2023 р. Верховною Радою ухвалено Закон України «Про порядок вирішення окремих питань адміністративно-територіального устрою України» (№ 3285–IX). Відповідно до положень цього Закону селища міського типу мають змінити свій статус. Тепер вони належать на категорії сільських поселень, що змінює тип територіальних громад, центрами яких є селища.

Неоднозначність підходів, зміни нормативно-законодавчої бази в царині адміністративно-територіального устрою та децентралізації актуалізують питання ідентифікації сільських територій на рівні окремих регіонів. Отже, головною метою цього дослідження є розроблення алгоритму, ідентифікація на його основі сільських територій Сумської області, а також проведення їхньої типізації за особливостями соціально-економічного розвитку.

Матеріали та методи. Алгоритм ідентифікації сільських територій Сумської області містив такі ітерації: 1) визначення щільності населення та частки сільських мешканців у розрізі територіальних громад регіону; 2) установлення кількості сільських поселень і сільського населення, які раніше входили до складу міських рад; 3) визначення сільських територій за показниками кількості сільського населення, сільських поселень і площі, які вони займають; 4) визначення типу територіальних громад за показником частки сільського населення та зони тяжіння міст людністю понад 50 тис. осіб.

Для ідентифікації сільських територій Сумської області використовувалися критерії країн ОЕСР з урахуванням останніх змін у типізації населених пунктів (селищ) України. До сільських були віднесені територіальні громади, у яких частка сільських мешканців перевищувала 50%, а щільність населення була меншою за 150 осіб/км². Міськими вважалися територіальні громади, у яких щільність населення перевищувала 150 осіб/км², а частка сільських мешканців була менш ніж 20%. Громади, які не відповідали критеріям сільських і міських, були віднесені до категорії проміжних (перехідних). Додатково було визначено кількість сільських поселень і сільського населення у складі перехідних і міських територіальних громад.

Критерій 60-хвилинної доступності міст людністю понад 50 тис. осіб використовувався для уточнення типів територіальних громад. Вони поділялися на дві групи – близькі та віддалені від міста. Визначення 60-хвилинних зон доступності міст людністю понад 50 тис. осіб здійснювалося з використанням інструментів платформи Datatowel.in.ua [13].

Типізація сільських територій за особливостями соціально-економічного розвитку проводилася шляхом використання кластерного аналізу з дотриманням відповідних технічних процедур. Оптимальна кількість кластерів визначалася за формулою Стерджесса: $m = 1 + 2,30259 \log_n$, де n – кількість територіальних громад. Зважаючи на кількість сільських територіальних громад у Сумській області, було виділено п'ять кластерів (типів територій) із різними параметрами соціально-економічного розвитку. Кластерний підхід

дав можливість виявити як великі території з подібними характеристиками, так і мозаїку місцевих ситуацій.

Статистичну основу для ідентифікації сільських територій та їхньої типізації за основними показниками соціально-економічного розвитку становили дані «Інформаційно-аналітичної системи моніторингу статистичних та адміністративних показників територіальних громад» [14], порталу «Бюджети територіальних громад України» [15], офіційних сайтів територіальних громад регіону та Головного управління статистики в Сумській області [16].

Візуалізація типів сільських територій здійснювалася в картографічній програмі QGIS 3.30.

Результати. Відповідно до сучасного адміністративно-територіального устрою в Сумській області налічується 51 територіальна громада, 15 міст, 20 селищ і 1 454 села. Динаміка сільського населення в регіоні має негативні тренди (рис. 1). Скорочення сільського населення в Сумській області спостерігається щонайменше останні 40 років. Лише впродовж 2011–2021 рр. його кількість зменшилася на 15,4% [17, с. 791]. Частка сільського населення в Сумській області на початку 2022 р. відповідала загальнодержавному показнику.

У структурі територіальних громад Сумської області за статусом центра домінують сільські, частка яких становить 42,1%. Саме вони стали основою сільських територій Сумської області. На початок 2022 р. в них налічувалося 440 населених пунктів, у яких мешкало 122,4 тис. осіб (39,2% сільського населення регіону). Пересічна щільність населення становила 20 осіб/км².

Селищні громади тепер також належать до категорії сільських. У 15 селищних громадах зосереджено 421 поселення, зокрема 403 села. Загалом у селищних громадах мешкала найбільша кількість сільського населення – 137,6 тис. осіб. Пересічна щільність населення майже не відрізнялася під сільських громад і становила 22 особи/км².

Найбільш проблемною виявилася ідентифікації сільських територій у складі міських територіальних громад. Критеріям ОЕСР для цього типу територій в області відповідали лише три громади – Конотопська,

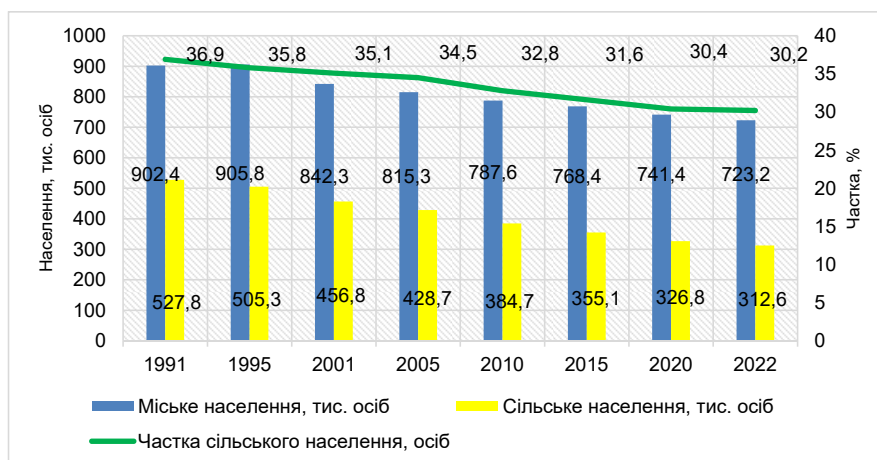
Охтирська та Сумська. Буринська територіальна громада як за часткою сільських мешканців (58,3%), так і за щільністю населення (22 особи/км²) може бути віднесена до категорії сільських. Усі інші міські громади отримали статус проміжних (перехідних) територій за критеріями країн ОЕСР (рис. 2).

Отже, до категорії сільських за функціональним типом територій у Сумській області належить 37 громад (72,5%) загальною площею майже 15 тис. км² (62,4% території регіону). У цих громадах налічується 910 сільських поселень, де мешкає майже 3/4 сільського населення області (табл. 1).

Годинна доступність до міста з населенням понад 50 тис. осіб використовувалась як додатковий критерій типізації сільських територій. Це орієнтовно 40 км – відстань, де ще помітний вплив великих і середніх міст [18]. Відповідно до цього критерію сільські та проміжні (перехідні) громади були поділені на дві групи: а) близькі до міста; б) віддалені від міста (рис. 2).

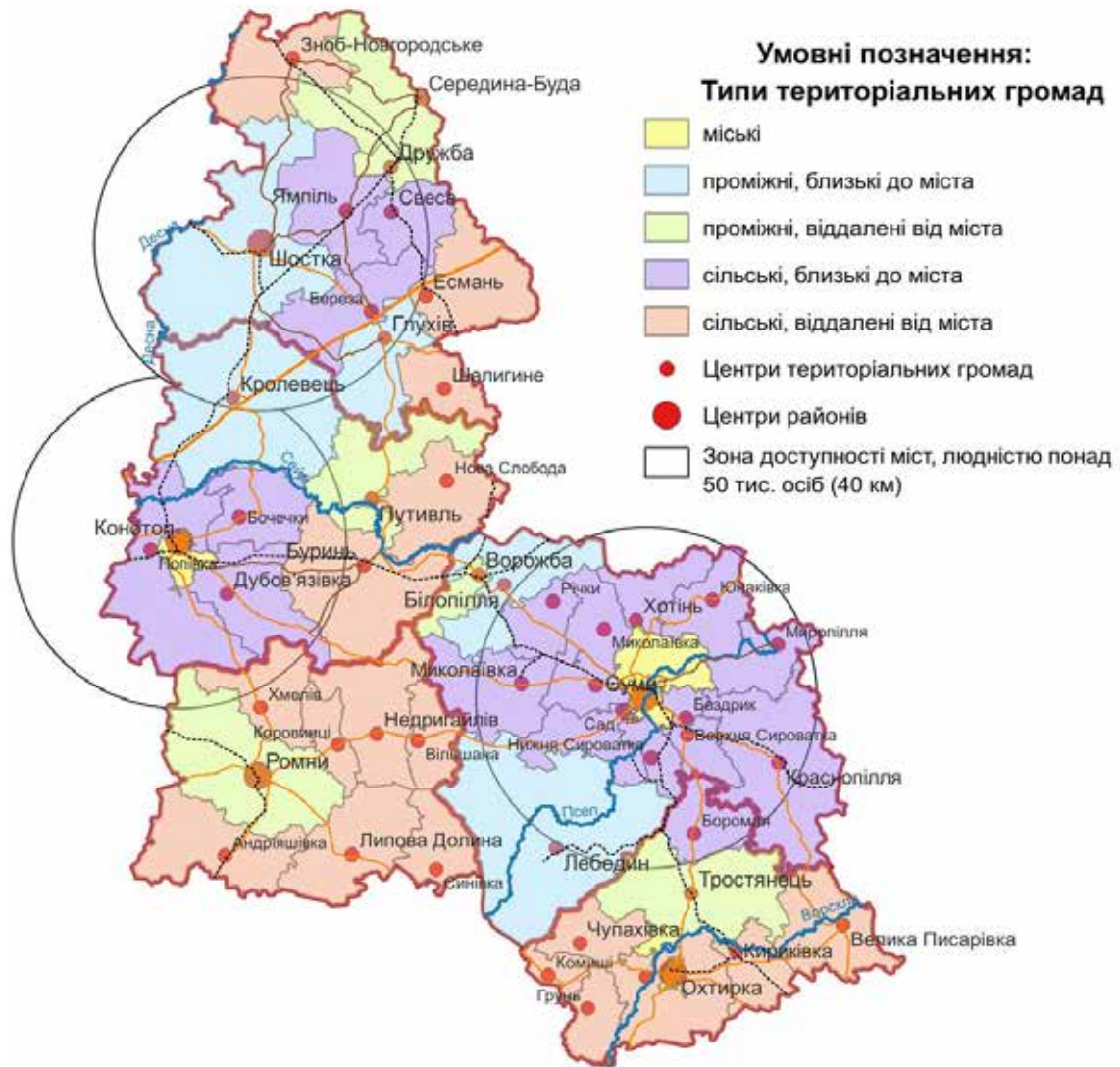
Поза межами 60-хвилинної зони доступності середніх і великих міст в області розміщується п'ять перехідних і 18 сільських територіальних громад. Це майже всі територіальні громади Роменського й Охтирського районів, а також східні, переважно прикордонні громади Конотопського та Шосткинського районів. У проміжних віддалених громадах розміщувалося 211 сільських поселень, у яких мешкало 35,4 тис. осіб. Аналогічні показники для сільських віддалених громад становлять відповідно 500 сіл і селищ та 123,3 тис. осіб. Це найбільш проблемні території Сумської області.

Як уже зазначалося, підходи країн ОЕСР до ідентифікації сільських територій мають дискусійні моменти. Щодо Сумської області, то закономірним є запитання про належність до сільських територій сільських поселень та їхніх мешканців у складі міських і перехідних громад. Загалом у них налічується 564 сільські поселення, у яких проживає майже кожен четвертий сільський мешканець області. Зважаючи на цю особливість, до категорії сільських територій доречно було б віднести всі проміжні громади, за винятком самих міст і сільських поселень, які раніше входили до складу

Побудовано авторами за дж. [16, с. 11]

Рис. 1. Кількість і частка сільського населення Сумської області

Побудовано авторами

Рис. 2. Типи територіальних громад Сумської області за критеріями країн ОЕСР

Таблиця 1

Кількість сільських поселень і сільського населення в розрізі різних функціональних типів територіальних громад

Показники	Усі громади	Функціональний тип території		
		Міські	Проміжні/ перехідні	Сільські
Кількість територіальних громад за статусом центра, од.				
міських	15	3	11	1
селищних	15	–	–	15
сільських	21	–	–	21
Разом	51	3	11	37
Частка від загальної кількості, %	100,0	5,9	21,6	72,5
Розподіл за громадами різного функціонального типу				
сільських поселень (сіл і селищ)	1 474	33	531	910
сільського населення	378,7	15,4	91,8	271,5
Частка сільських поселень і сільського населення у громадах різного типу, %				
частка сільських поселень від їхньої загальної кількості	100,0	2,2	36,1	61,7
частка сільського населення від загальної кількості	100,0	4,1	24,2	71,7
Пересічна людність сільських поселень (села та колишні смт), осіб	256,9	466,7	172,9	298,3

Обчислено авторами за дж. [14; 16]

відповідних міських рад. Так, до складу Роменської міської ради входило два сільські поселення, Лебединської – три, Сумської – шість. Загалом до міських рад входило 22 сільські поселення, у яких мешкало майже 9 тис. осіб. Ці села максимально інтегровані з відповідними містами. Щільність населення в усіх колишніх міських радах перевищувала 150 осіб/км², що відповідає критеріям міських, а не сільських територій. Якщо використовувати такий підхід, то сільські території охоплювали б 97,3% території Сумської області.

Визначені в дослідженні сільські території у складі 37 громад характеризуються помітними відмінностями в соціально-економічному розвитку. Для їх виявлення було проведено типізацію сільських територіальних громад. Типізація проводилася з використанням кластерного аналізу. Інформаційну основу становили демографічні (темпи скорочення населення за 2001–2022 рр., частка осіб старших вікових груп, кількість дошкільнят на 1 000 осіб), розселенські (щільність населення, щільність сіл на 100 км², пересічна людність сільських поселень, сальдо міграції на 1 000 осіб) та фінансово-економічні (доходи бюджету громади на одну особу, рівень дотаційності бюджету, індекс податкоспроможності та рівень спроможності громади) показники. Загалом було виділено п'ять типів сільських територій (рис. 3).

Перший тип сформували сільські території 15 громад, які розміщуються переважно в західній та східній (прикордонній) частинах області. На цей тип припадає 45,7% площі, майже 40% поселень і сільських мешканців сільських територіальних громад області. Він характеризується дуже високими темпами знелюднення (майже 45% за 2001–2022 рр.), низькою заселеністю та щільністю поселенської мережі, максимальним міграційним відтоком населення. Водночас громади цього типу мають досить високий рівень спроможності та фінансові показники.

До складу другого типу сільських територій увійшло дев'ять територіальних громад, центрами яких є здебільшого колишні селища міського типу та м. Буринь. Попри це, сільські території другого типу характеризуються максимальними темпами знелюднення, низькою щільністю поселенської мережі та найнижчою людністю сільських поселень (сіл і селищ). Фінансово-економічні показники відповідають пересічним для регіону значенням. Це фактично внутрішня периферія – громади на межі районів, які віддалені від великих і середніх міст.

Третій тип сформували п'ять сільських територіальних громад, у яких мешкає 33,7 тис. осіб. Характерними ознаками цього типу сільських територій є відносно низькі темпи скорочення населення (–27,38%), вища щільність населення та людність сільських поселень. Водночас йому притаманне негативне сальдо міграції та досить низькі показники податкоспроможності. Бездрицька та Садівська територіальні громади безпосередньо межують з обласним центром, що позитивно впливає на їхній розвиток.

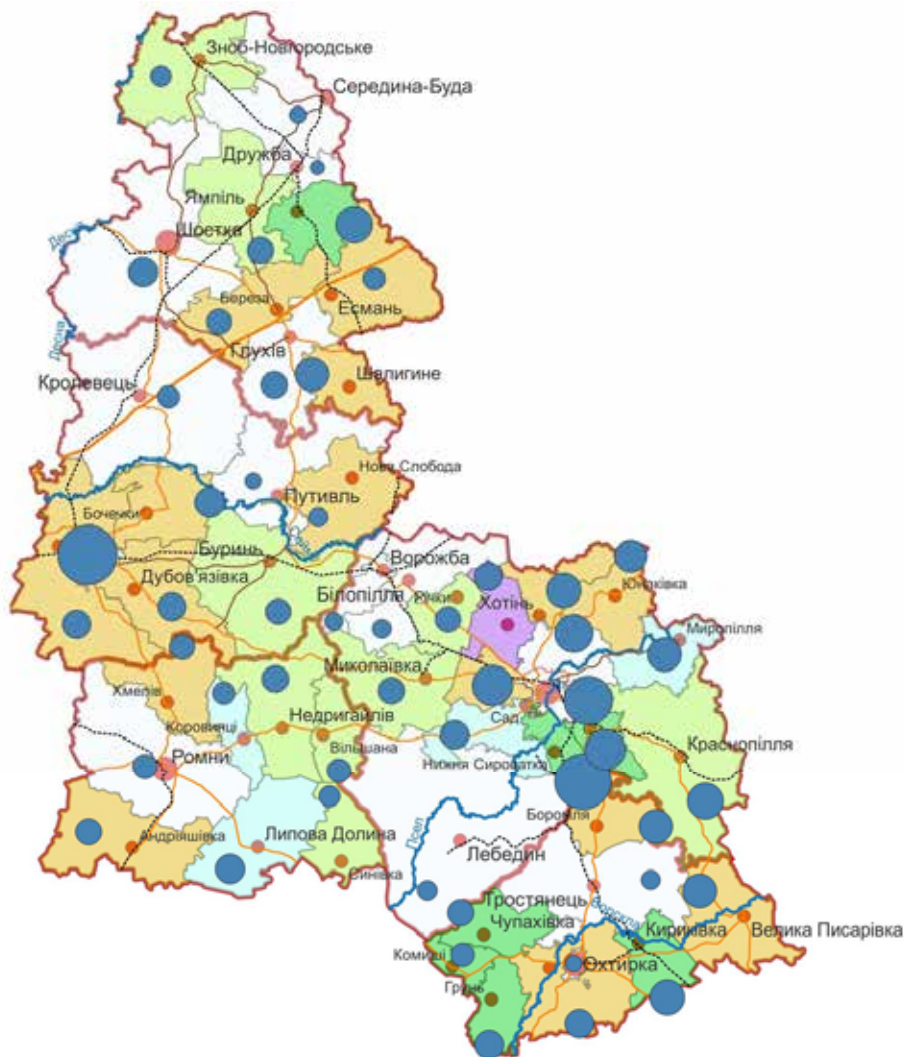
До четвертого типу увійшли як периферійні (Свеська, Комишанська, Груньська), так і близькі до

обласного центра (Верхньосироватська та Нижньосироватська) сільські територіальні громади. Загалом у ньому налічується 100 сільських поселень, у яких мешкає майже 40 тис. осіб. Характерними ознаками цього типу сільських територій є відносно низькі темпи скорочення населення, найвищі щільність, людність сільських поселень, позитивне сальдо міграції. Однак сільські громади четвертого типу вирізняються найгіршими фінансовими показниками. Дотаційність бюджетів цих громад утричі перевищує пересічні значення, а індекс податкоспроможності, навпаки, майже вдвічі гірший від аналогічних показників інших типів сільських територій.

П'ятий кластер (тип) сформувала лише одна громада – Миколаївська, центром якої є однойменне село. Головна типоформувальна ознака цього типу громад – найвищі з-поміж сільських територій доходи бюджету, значення індексу податкоспроможності та загального рівня спроможності. Щодо розселенських показників, то варто відзначити мінімальні темпи скорочення населення (лише 5% за 2001–2022 рр.) та найвищу щільність поселенської мережі.

Типізація сільських територіальних громад базувалася на статистичних даних мирного періоду, окрім показника сальдо міграції. В умовах повномасштабної війни з Росією відбуваються значні зміни в перебігу демографічних і міграційних процесів, особливо у прикордонних територіальних громадах. Традиційні проблеми останніх (природне та міграційне скорочення населення, брак робочих місць, низький рівень економічного розвитку) доповнилися безпековими, які стали наслідком військової агресії Росії. Є ймовірність цілковитого відселення сільських мешканців із 5-км зони вздовж державного кордону України із країною-агресором. Попри це, виділені типи сільських територій можуть стати підґрунтям для розроблення окремих заходів регіональної політики для громад з відмінним соціально-економічним профілем. У Стратегії регіонального розвитку Сумської області на 2021–2027 рр. сільські території не розглядаються як самостійні об'єкти регіональної політики, хоча зазначається, що низька заселеність регіону, малолюдність сільських поселень створюють додаткові проблеми для розвитку області, зокрема у сфері надання базових публічних послуг [19, с. 6]. Затверджені на рівні країни та її регіонів стратегії розвитку на період до 2027 р. потребують оновлення. Уже оприлюднено проект оновленої Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 рр. У ньому враховані останні законодавчі зміни, зокрема щодо визначення нових функціональних типів територій, розроблення стратегій, програм і планів відновлення та розвитку територіальних громад. На часі оновлення Стратегії регіонального розвитку Сумської області на 2021–2027 рр. У ній мають бути відображені заходи з активізації розвитку сільських територій, особливо прикордонних, диференційовані податкові інструменти для різних типів територіальних громад, заходи підтримки сімей (громадян), які змушені переселятися в безпечніші райони й посе-

Побудовано авторами

Рис. 3. Типи сільських територіальних громад Сумської області

лення. На рівні області потрібна чітка модель розвитку сільських територій під час війни та в повоєнний період.

Зрештою, результати проведеного дослідження дозволять аргументовано підійти до визначення в Сумській області територій з особливими потребами. Саме вони заслуговують на підвищену увагу з боку центральних і регіональних органів влади.

Висновки. Сільські території впродовж багатьох років є об'єктами підвищеної уваги для управлінців і практиків як на загальнодержавному, так і на регіональному рівнях. Однак на рівні держави досі відсутні чіткі критерії ідентифікації сільських територій. Адміністративна децентралізація, наслідком якої стало формування громад, створила передумови для вико-

ристання європейських підходів до ідентифікації сільських територій. Ці підходи було протестовано на рівні територіальних громад Сумської області з урахуванням останніх змін у законодавстві України щодо її адміністративного устрою.

Дослідження підтвердило, що наявна практика визначення типу територіальних громад за статусом їхнього центра є не зовсім правильною. Об'єктивнішим є визначення функціонального типу територій на основі показників щільності населення, частки міських/сільських мешканців, транспортної доступності великих і середніх міст, кількісні критерії яких прийняті у країнах ОЕСР. Відповідно до цих критеріїв до категорії сільських територій у Сумській області належить 72,5% громад, у яких мешкає майже 75% сільського населення регіону. Водночас значна частина сільських поселень і сільського населення перебувають у складі міських і перехідних (проміжних) громад. Вони формують сільську складову частину цих громад і за своєю сутністю мали б належати до сільських територій.

Типізація сільських громад, проведена з використанням кластерного аналізу, дозволила виявити як групи територій з подібними характеристиками, так і місцеву мозаїчність. Дві найбільші групи сформували територі-

альні громади, головними ознаками яких є інтенсивне скорочення населення, низька щільність мешканців і поселенської мережі, проте задовільні фінансові індикатори. Це класичні сільські території Сумської області з типовими для них проблемами. Загалом у регіоні склалася досить строката палітра типів сільських територій, у якій важко виявити географічні закономірності. Підтверджено лише очевидну залежність пересічної людності сільських громад від близькості до обласного центра.

Збройна агресія Росії, прикордонний статус Сумщини посилюють негативні тренди розвитку сільських територій області. Така ситуація потребує формування сучасної моделі просторового розвитку регіону, що має знайти відображення в оновленій Стратегії регіонального розвитку Сумської області на 2021–2027 рр. У цій моделі необхідно врахувати реалії сьогодення, імовірні зміни в системах розселення, поселенській мережі, логістиці тощо. Важливо також диференційовано підійти до розроблення заходів регіональної політики щодо розвитку та відновлення територіальних громад області, адже вони мають різний соціально-економічний профіль. Саме в такому контексті варто оцінювати практичну цінність результатів проведеного дослідження.

Література:

1. Сторонянська І.З., Залуцький І.Р. Методичні підходи до виокремлення та ідентифікації сільських територій (у контексті імплементації європейського досвіду). *Економіка України*. 2020. № 11. С. 41–59.
2. Барановський М.О., Барановська О.В. Сільські території в несприятливих умовах. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія «Географічні науки». 2021. № 15. С. 9–16.
3. Герзанич В., Шебештень Е. Сільські території: визначення сутності та змісту. *Геополітика України: історія та сучасність* : збірник наукових праць. 2021. Вип. 1 (26). С. 180–187.
4. Лісовий А.В. Державне регулювання розвитку сільських територій : монографія. Київ : Дія, 2007. 400 с.
5. Павлов О.І. Сільські території України: функціонально-управлінська модель : монографія. Одеса : Астропринт, 2009. 344 с.
6. Прушківський В.Г., Колесников В.І. Теоретичні підходи до визначення сільських територій. *Проблеми економіки*. 2014. № 4. С. 127–132.
7. Dijkstra L., Poelman H. Remote Rural Regions: how the proximity to a city influences the performances of rural regions. *Regional Focus*. 2008. № 1. URL: <https://projects.mcrit.com/foresightlibrary/attachments/Remote%20rural%20regions-%20how%20promixity%20to%20a%20city%20influences%20the%20performances%20of%20rural%20regions.pdf>.
8. Methodological manual on territorial typologies 2018 edition. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3859598/9507230/KS-GQ-18-008-EN-N.pdf>.
9. Regulation (EC) № 1059/2003 of the European Parliament and of the Council of 26 May 2003 on the establishment of a common classification of territorial units for statistics (NUTS). Access current version (01/01/2024). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A02003R1059-20240101>.
10. Сторонянська І.З., Патицька Х.О. Методичні підходи до ідентифікації сільських територій: світова практика. *Економіка АПК*. 2020. № 5. С. 97–107.
11. Сільські території в Україні: практика ідентифікації та інструменти розвитку : науково-аналітична доповідь / І.З. Сторонянська та ін. Львів : ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. Долишнього НАН України», 2021. 137 с.
12. Прокопа І.В. Сільська складову територіальних громад у контексті їх інклюзивного розвитку. *Економіка і прогнозування*. 2022. № 1. С. 124–140.
13. Інформаційна платформа datatowel.in.ua. URL: <https://datatowel.in.ua/>.
14. Інформаційно-аналітична система моніторингу статистичних та адміністративних показників територіальних громад. URL: <http://2022-ias.tdukr.com>.
15. Бюджети територіальних громад України. URL: https://public.tableau.com/app/profile/ulead/viz/_16360623127390/sheet0.
16. Населення Сумської області за 2021 р. Демографічний щорічник. Суми : ГУС у Сумській області, 2022. 180 с.
17. Using trend models for analysis and forecasting basic demographic indicators (case study of Sumy region, Ukraine) / O.H. Kornus et al. *Journal of Geology, Geography and Geoecology*. 2023. № 32 (4). P. 787–797.
18. Kluza K. When rural boroughs turn into inner peripheries: a link between their socioeconomic characteristics and distance to large cities. *Regional Studies, Regional Science*. 2020. Vol. 7. № 1. P. 75–91.

References:

1. Storonianska, I.Z., & Zalutskyi, I.R. (2020). *Metodychni pidkhody do vyokremlennia ta identyfikatsii silskykh terytorii (u konteksti implementatsii yevropeiskoho dosvidu)* [Methodical approaches to distinguishing and identifying rural areas (in the context of the implementation of European experience)]. *Ekonomika Ukrainy – Economy of Ukraine*, № 11, pp. 41–59 [in Ukrainian].
2. Baranovskyi, M.O., & Baranovska, O.V. (2021). *Silski terytorii v nespriyatlyvykh umovakh* [Rural areas of Ukraine in unfavourable conditions: approaches to delimitation, features of development]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnogo universytetu. Seriiia “Heohrafichni nauky” – Scientific Bulletin of Kherson State University. Series “Geographical Sciences”*, № 15, pp. 9–16 [in Ukrainian].
3. Herzanych, V., & Shebeshten, E. (2021). *Silski terytorii: vyznachennia sutnosti ta zmistu* [Rural areas: definition of essence and content]. *Heopolityka Ukrainy: istoriia ta suchasnist – Geopolitics of Ukraine: history and modern times*, Vol. 1 (26), pp. 180–187 [in Ukrainian].
4. Lisovyi, A.V. (2007). *Derzhavne rehuliuвання rozvytku silskykh terytorii: monohrafiia* [State regulation of rural development: a monograph]. K.: Diia, 400 p. [in Ukrainian].
5. Pavlov, O.I. (2009). *Silski terytorii Ukrainy: funktsionalno-upravlinska model: monohrafiia* [Rural areas of Ukraine: functional and administrative model: monograph]. Odesa: Astroprynt, 2009. 344 p. [in Ukrainian].
6. Prushkivskiy, V.H., & Kolesnykov, V.I. (2014). *Teoretychni pidkhody do vyznachennia silskykh terytorii* [Theoretical approaches to defining rural areas]. *Problemy ekonomiky – Problems of economy*, № 4, pp. 127–132 [in Ukrainian].
7. Dijkstra, L., Poelman, H. *Remote Rural Regions: how the proximity to a city influences the performances of rural regions*. *Regional Focus*, 2008, № 1. URL: <https://projects.mcrit.com/foresightlibrary/attachments/Remote%20rural%20regions-%20how%20promixity%20to%20a%20city%20influences%20the%20performances%20of%20rural%20regions.pdf>.
8. *Methodological manual on territorial typologies 2018 edition*. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3859598/9507230/KS-GQ-18-008-EN-N.pdf>.
9. Regulation (EC) № 1059/2003 of the European Parliament and of the Council of 26 May 2003 on the establishment of a common classification of territorial units for statistics (NUTS). Access current version (01/01/2024). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A02003R1059-20240101>.
10. Storonianska, I.Z., & Patytska, Kh.O. (2020). *Metodychni pidkhody do identyfikatsii silskykh terytorii: svitova praktyka* [Methodical approaches to the identification of rural areas: world practice]. *Ekonomika APK – Ekonomika APK*, № 5, pp. 97–107 [in Ukrainian].
11. *Silski terytorii v Ukraini: praktyka identyfikatsii ta instrumenty rozvytku*. *Naukovo-analitychna dopovid / I.Z. Storonianska, I.R. Zalutskyi, Kh.O. Patytska* [Rural areas in Ukraine: identification practice and development tools. Scientific and analytical report]. Lviv: DU “Instytut rehionalnykh doslidzhen imeni M. Dolishnoho NAN Ukrainy” – Dolishniy institute of regional research of NAS of Ukraine, 2021. 137 p. [in Ukrainian].
12. Prokopa, I. (2022). *Silska skladova terytorialnykh hromad u konteksti yikh inkliuzyvnoho rozvytku* [Rural component of territorial communities in the context of their inclusive development]. *Ekonomika i prohnozuvannia – Ekonomika i prohnozuvannia*, №1, pp. 124–140 [in Ukrainian].
13. *Informatsiina platforma datatowel.in.ua* [Information platform datatowel.in.ua]. URL: <https://datatowel.in.ua/> [in Ukrainian].
14. *Informatsiino-analitychna systema monitorynhu statystychnykh ta administratyvnykh pokaznykiv terytorialnykh hromad* [Information and analytical monitoring system of statistical and administrative indicators for territorial communities]. URL: <http://2022-ias.tdukr.com> [in Ukrainian].
15. *Biudzhety terytorialnykh hromad Ukrainy* [Budgets of territorial communities of Ukraine]. URL: https://public.tableau.com/app/profile/ulead/viz/_16360623127390/sheet0 [in Ukrainian].
16. *Naselennia Sumskoi oblasti za 2021 rik. Demohrafichni shchorichnyk* [Population of Sumy region for 2021. Demographic yearbook]. Sumy: HUS v Sumskii oblasti – MDS in Sumy region 2022. 180 p. [in Ukrainian].
17. Kornus, O.H., Kornus, A.O., Pshenychna, L.V., Skyba, O.O., & Shyshchuk, V.D. (2023). *Using trend models for analysis and forecasting basic demographic indicators (case study of Sumy region, Ukraine)*. *Journal of Geology, Geography and Geoecology*, № 32 (4), pp. 787–797.
18. Kluza, K. (2020). *When rural boroughs turn into inner peripheries: a link between their socioeconomic characteristics and distance to large cities*. *Regional studies, Regional science*, Vol. 7, № 1, pp. 75–91.
19. *Stratehiia rehionalnoho rozvytku Sumskoi oblasti na 2021–2027 roky* [Regional development strategy of the Sumy region for 2021–2027]. URL: <https://gue.sm.gov.ua/images/docs/strategiya/2027/Strategiya2027.pdf> [in Ukrainian].